

Кирил Цанков
Анелия Петкова
Валентина Бонджолова
Мария Илиева

ПОМАГАЛО ПО
ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЯ
НА СЪВРЕМЕННИЯ
БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН
ЕЗИК

Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий"
Велико Търново, 2005

Кирил Цанков
Анелия Петкова
Валентина Бонджолова
Мария Илиева

ПОМАГАЛО
ПО ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЯ
НА СЪВРЕМЕННИЯ
БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН
ЕЗИК

Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, 2005

ЧИТАЛНИЦА
РЕДАКТОРСКИ КОЛОН
КИРИЛ И МЕ
гр.Тараклия
БИБЛИОТ
22040

Помагалото е предназначено за семинарните занятия по Съвременен български език (Част. 1. Българска фонетика) със студентите от специалностите българска филология, български и чужд език, български език и история, балканистика, книгоиздаване, предучилищна педагогика, начална училищна педагогика и др.

Освен задачи и текстове за упражнения в него са представени и основните принципи на фонематичната транскрипция.

Авторите са преподаватели от Катедрата по съвременен български език при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“.

© Кирил Цанков, Анелия Петкова, Валентина Бонджолова, Мария Илиева – автори, 2005

© Университетско издателство
“Св. св. Кирил и Методий” – Велико Търново, 2005

ISBN 954-524-480-1

ТРАНСКРИПЦИЯ

Тъй като принципите, върху които е основан правописът, допускат несъответствие между звук и буква, както и нееднозначност при употребата на някои графични знаци, за нуждите на езиковедските изследвания се прилагат различни системи за фонетично записване (транскрипция).

Транскрипцията представлява точно и еднозначно записване на всички звукове от човешката реч. Използват се два вида транскрипция – фонетична и фонематична. Разликата между тях се състои в това, че при фонетичната транскрипция се представят със специални знаци всички реално произнасяни варианти на фонемите, а при фонематичната една фонема винаги се предава с един и същ знак, без оглед на конкретния вариант, който я представя в една или в друга позиция.

Затова и фонетичната транскрипция, която намира широко приложение например в диалектологията, разполага с много по-богата знакова система от фонематичната.

Тук ще ви представим основните положения на фонематичната транскрипция, а с фонетичната можете да се запознаете от книгата на Ст. Стойков “Увод в българската фонетика” (С., 1961, с. 177–180).

Фонематична транскрипция

Фонема	Буква	Примери		Позиция
		Според правописа	Транскрипции	
/e/	Е	есен	/èсен/	<i>Във всички позиции</i>
/и/	И	изток	/ìсток/	<i>Във всички позиции</i>
/a/	А	ангел маса	/àнгел/ /màса/	<i>В началото на думата и след твърди съгласни</i>
	Я	бял ябълка	/б'àл/ /йàбълка/	
/ъ/	Ъ	ъгъл кълбо	/ъгъл/ /кълбò/	<i>В началото на думата и след твърди съгласни</i>
	А	човека крака чета мълча	/човèкъ/ /кракъ/ /четъ/ /мълчъ/	

СЪДЪРЖАНИЕ

ТРАНСКРИПЦИЯ.....	3
УПРАЖНЕНИЯ.....	9
ФОНЕМАТИЧНА ТРАНСКРИПЦИЯ.....	9
АРТИКУЛАЦИОНЕН И АКУСТИЧЕН АСПЕКТ НА ГОВОРНИЯ ЗВУК.....	11
ФОНЕМА (Функционален аспект на говорния звук).....	13
Фонологични опозиции.....	18
Вокална система.....	20
Консонантна система.....	27
СЪВРЕМЕННИ ЗВУКОВИ ЗАКОНИ.....	37
Редукция.....	37
Ятов преглас.....	42
Асимилация и краесловно обеззвучаване.....	46
Вмятане и изпадане на гласни.....	48
Вмятане и изпадане на съгласни.....	51
Разместване на звукове (метатеза).....	53
ИСТОРИЧЕСКИ ЗВУКОВИ ЗАКОНИ.....	54
УДАРЕНИЕ И ИНТОНАЦИЯ.....	57
СРИЧКА.....	62
ПИСМО, ГРАФИКА, ПРАВОПИС.....	64
Обобщителни упражнения.....	69
Литература.....	74